

Şeýh Şamil

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Şeýh Şamil **Dagystanyň Bürgüdi: ŞEÝH ŞAMIL**

kitapcy.ru

Ymam Şamil. Demirgazyk Kawkaz halklarynyň awar kökenli syýasy we dini ýolbaşçysy.

Kawkaz uruşlarynda rus basybalyjylaryna garşıy garaşsyzlyk ugrünunda söweşenleriň lideri we Dagystanyň, Çeçenistanyň üçünji ymamy.

Hamzatdan soňra Kawkaz söweşijileriniň serkerdesidir we şol bir wagtyň özünde Nagyşbendi şyhalaryndan bolan Seýit Jemaleddin Kumukynyň şägirtlerindendir. 1797-nji ýylда Dagystanyň Gimri obasynda dogulýar. Kawkazyň garaşsyzlygy ugrünunda göreşen kumyk asyllı bu lider dogduk watany Dagystanda, Kawkaz ýurtlarynda we bütün yslam ýurtlarynda häli-häzirlerem uly şan-şöhrada eýedir.

25 ýylyň dowamýnda alyp baran göreşi onuň ýoluny dowam etdirijileriň ýörelgesi bolan yslam we tasawwuf häzirki günlerem Kawkaz halklaryna öz täsirini ýetirýär. Ýaşlykdan Dagystanyň tanymal dini ulamasy Şeýh Jemaleddin Gazy Kumukydan ders alýar. 15 ýaşynda at münüp gylyç guşanýar. 20 ýaşynda birnäçe sport görnüşinde garşysyna bäsdeş çykmaǵa het edip bilmejek derejä gelýär. Aýratynam Nagyşbendi tarykatynda alan bilimi Şeýh Şamilde ruslaryň Kawkazdan sylyp-süpürmek islän yslam dinini gaýtadan dogduk ýurduna ornaşdyrmagyna we barha-da ýaýmagyna, garaşszlyk we yslam bileleşigi ýaly garaýşlarynyň ösmegini we özgermegini üpjün edipdir. Patyşa Russiyasyna garşy Dagystanda başy başlan göreşini Çeçenistanda dowam edýär, hatda belli bir döwürde uruş Demirgazyk Kawkazyň Çerkeziýa ülkesini hem öz içine alýar. Şeýh Şamile dost-doganlyk ýurtlardan gelen kömekler ruslar tarapyndan öni baglanandan soňra ol ýurdunyň mindan artyk göreşi dowam etdirmäge ýagdaýynyň ýokdugyny görýär. 06.09.1859-njy ýylda 70 müň adamlyk rus goşunyna ýanynda birnäçe yüz atlysy galandan soňra rus tarapy bilen gepleşikleri geçirip boýun egmäge mejbur boldy. Rus Patyşasy Aleksandr II Şeýh Şamili köşgünüň öñünde uly dabara bilen garşylaýar we onuň gylyjyny alman oña bolan hormatyny gizlemeýär. Şeýh Şamil bir aý töweregi rus köşgünde myhman alynandan soňra, hormatly tussag hökmünde Kaluga ugradylýar.

Onuň rus patyşasy bilen aralarynda bolan şu gürrüňi bilmeyän az bolsa gerek:

"Bir gün rus patyşasy Şeýh Şamili bile nahar edinmek üçin ýanyна çağyrýar. Şamiliň işdämen nahar iýisini gören patyşa ýanyndaky çinowniklerine "bu adamyň az salymdan bizi-de iýmeginden gorkýaryn" diýyär.

Muny eşdip duran Şeýh Şamil "Gorkma, biziň dinimizde doňuz eti haramdyr" diýip jogap berýär".

Şeýh Şamil ömrüni bagışlan göreşine ygrarly adam bolupdyr. Onuň bu hususda enesi bilen arasynda bolup geçen waka hem dilden-dile geçip şu günlere gelip ýetiripdir:

"Uruş dowam edýärka, köpcüligiň içinden käbirleriniň "indi boýun egeliň, ylalaşyga geleliň" diýenleri bolupdyr. Munuň

üçin kim boýun egmek barada gep açsa gamçy bilen urmak jezasy bellenipdir. Bu ýagdaýdan baş alyp çykmaq islän halk Şeýh Şamiliň enesiniň ýanyna barýarlar. Enesi Şeýh Şamile boýun egmek barada aýdanynda, Şeýh Şamil öz bellän jezasyndan gaýtmyşym etmändir. Bellän jezasy garry ejesiniň göterip bilmejegini bilyän Şeýh Şamil jezany ogluna bermeli diýip netijä gelýär we özünü gamçyladýar. Kawkaz sebitindäki rus agalygyny ýok etmek üçin iň uly ýardamy "jan dostum, gardaşym" diýip ýüzlenen dosty Ýunus Emre Dogandan alypdyr. Taryh kitaplarynda ady agzalmaýan bu beýik şahsyýet Ýunus Emre Dogan watanyна dolanandan soňra ybadat bilen meşgullanyp ömrünü tamamlayıar. Şeýh Şamil sürgünde 10 ýylyny geçirenden soňra rus patyşasy oña haja gidip gelmegine rugsat berýär. Emma ol gelýänçä ogly Muhammet Şefini zamun alyp galýar we haj zyýaratyndan soňra Russiýa dolanmagyny şert edip goýýar. Şeýh Şamil 1870-nji ýilda Russiýadan ýola çykyp ilki Stambula gelýär. Osmanly Soltany Abdyleziz tarapyndan köşkde garşı alynýar. Şamiliň Stambula geldi habaryny eşiiden halk köpçülügi ony görmek üçin köşk gapylaryna tarap yñdarylyp gaydanmyşyn. Şeýh Şamilden soňra onuň müridi lak milletinden bolan Muhammet Emin ilki-ilkiler ruslara garşı üstünlik gazananam bolsa, 1859-njy ýilda Şeýh Şamiliň boýun egmegine garamazdan Çerkeziýada görevi dowam etdirmek kararyna gelýär we birnäçe wagtlap gümürtik ýagdaýda ýolbaşylyk edýär.

- **Şeýh Şamil hakkında ýazylan käbir kitaplar:**

- 1).Taryk Mumtaz Göztepe "Dagystanyň Arslany";
- 2). Ahmet Ýılmaz Boýunaga "Azatlygyň görevijisi";
- 3). Myrat Yaşyl "Kawkaz bürgüdi". Taryhy şahslar